

СЕДЕМНАЙСЕТ

Вчера налетях на някакъв хлапак, който продаваше кученце.

Продаваше го в самото начало на Кнез Михайлова и гризеше краищник хляб. В жълт кашон се въртеше шарпланинско кутре с кафяв косъм. Малката дундеста скоклива топчица с топъл дъх и две лъскави копчета вместо очи, надничаше от кашона, мушкайки доверчиво влажната си муцунка в шепите на белградските красавици.

Белградските момичета пищят по един особен начин: в техния писък има безочливост, кокетничене, глезене и предизвикване на опасност... Има и покана за чукане, разбира се!

Кучето, иначе, много приличаше на приятелят ми Але. Беше хубаво, младо и трмаво, току-що пристигнало на Кнез Михайлова от Вечните ловни полета, пълно с доверие и надежда.

Най-ценното нещо върху нечие лице за мен са трапчинките на бузите. Е, та това кученце имаше трапчинки, поне ми се стори, че ги има. Точно като Але. У точно като моя приятел и то изглежда вярваше на случайните минавачи, доверяваше им муцунката си и ги ближеше с любов, докато навсякъде наоколо тътнеше големият град, забързан незнайно накъде, тъпчеше и унищожаваше слабите и наивните, купуваше и продаваше... Точно както Але, и това малко

кутре от кашона не се грижеше на кого ще принадлежи - беше създадено да го обичат!

Гледах как се опитва да се изгъркаля от кашона си и някак си знаех, че отнякъде ще трябва да се появи и Мима Лашевска. И тя наистина се появи; проби си път с лакти през тълпата, дъвчейки геврек - отчупи парче и го подаде на малкото куче, което заскимтя от щастие и завъртя опашка. Отново присъствах на първата им среща в часа, когато се запознаха - и, вижте, купих ѝ го, това куче - изпонасъбрах всичките си мангизи, с които трябваше да преживея до първи, натъпках в ръцете на селското момче към двайсет и пет хилядарки.

- На мен ли? - питаше стъписано момичето с пълна уста. - Ами, аз...

Кученцето беше, очевидно, доволно от новата си собственичка. Въртеше опашка в нейния скут.

- На теб... - казах и побягнах, без да се обърна, мислейки, че на малкото кученце ще му е добре при нея; единствена в тази тълпа тя приличаше на Мима Лашевска. Това е всичко, което можах да сторя за приятеля си Але днес, когато съм напълно свободен човек, напълно свободен и сам, *четиринайсет години след всичко*, което се случи с нас и Мима.

Потънах в реката от пешеходци, която тече по Кнез Михайлова, срамувайки се като джебчия-аматьор от своя жест, от пилеенето на парите, които нямам, от миналото, от всичко...

И така, чакахме началото на снимките и за да живеем, взимахме назаем от името на близката филмова слава на Але. Познатите ни даваха с недоверие, но все пак даваха, хипнотизирани и сами от филмовия мит и всички невероят-

ни разкази за неочакван успех. Плащаха, защото не искаха да се окажат един хубав ден будали. Във всичко това имаше някакъв осъзнат риск, както ако мангизите се зложат на число, което рядко се пада на рулетката trange-frange. Но все пак, веднъж се пада!

Четяхме за кой знае кой ли път романизираната биография на Джеймз Дийн, една евтина брошурка, която тази зима се продаваше по всички будки. С часове се взирахме във витрината на Бранкова улица, където беше налепенa най-пълната параноична сбирка от фотографии на Дийн, които някога съм виждал. Младият фризьор ни беше нещо като конкуренция; и той си въобразяваше, че прилича на Джеймсик.

Не мога да се сетя по какъв начин, но тези седмици се хранехме като богове! Станахме чести гости на пивницата "Гранд" на Кнез Михайлова, (точно срещу Американската читалня), където заедно с огромните халби бира можеше евтино да се получи и вкусна кавърма, която потреперва на езика. В тази пивница имаше от последните следи от онова, което се нарича "старият Белград". Прощаваха се вицовете и остротите, пееха се стари градски песни - в "Гранд" витаеше сърдечният чревоугоднически дух. Край високите маси, покрити с планини кльопачка, се смесваха личани-носачи, собственици на двуколки пред универмага "Митич", със служители от близките банки; бар-дами се изповядваха пред целомъдрени чиновници от застрахователния институт, а ние двамата се помазвахме и на едните, и на другите, естествено, без успех. Нашият тип момчета още не беше на мода - утешавахме се, гълтайки топли пастети. Не крия, чувствахме превъзходство сами със своята голяма тайна, над тези обикновени мъже и жени, които живееха за вкусен залък и добра глътка пивце. За разлика от тях, ние двамата прежи-

вявахме само, за да подготвим Але за големия скок. Оприличавахме се на шампиони по време на тренировки. Але беше състезател, а аз - треньор! Заради това, явно, се отказвах от по-добрите парчета месо и му ги прехвърлях в чиниата, мъчейки се да забележи моето самолишаване. Останалите посетители на "Гранд" не можеха и да сънуват, че сред тях се храни единственият жив наследник на великия мъртъв Джеймз Дийн. Наливах се с бира, лазеха вечер през остатъците: раздробени пръжки и краищници хляб - гмуркайки се в разлети локви бира.

Веднъж заведохме Мима на пастети и бира в стария "Гранд".

Държахме я за ръце и бяхме щастливи, когато до нашата маса се дотътри пиян предприемач. Имаше кръвясали очи на полицай, отдаден на пиене, и разхлабена вратовръзка. Раздаде ни визитни картички, на които пишеше "Директор *Експорт-импорт*".

- Ще ви пречи ли много, ако един остарял познавач се наслаждава на вашата младост? - запита той, като потопа и двата си лакътя в локва бира.

Замълчахме.

- Какво става? Продължете си! Обичам да слушам нашата младеж! Нашата чудесна младеж, за която се борихме... Искате ли да работите при мен? Чудесна работа! Отлична фирма! Само покажете на входа визитните картички... "Експорт-импорт"! Хопа!

Продължихме да разговаряме за времето и пушеците.

Експорт-импортът известно време ни гледаше, а след това се завря в лицето на Мима:

- Извинете за недискретността, хубавице, но кой ви шиба?

Занемяхме.

Але поиска да го удари, но аз му задържах ръката.
Казах:

- Остави го, той иска само да ни шокира!

- Не, не, действително... - продължи "Експорт-импортът". - Не бъдете еснафи! Чукайте се, деца, свободно си се чукайте! Шибането е величествено нещо! Величествено се шибайте! В шибането е спасението! А когато свършите, елате да ви дам работа! На половината Срем съм дал работа... Срем, Банат и Бачка, три сърца юнашки!

Завлече се почти на четири крака до бара, разпилявайки след себе си едри банкноти.

Когато по-късно поискахме да платим, келнерът ни каза, че всичко било платено и ни попита, дали не желаем още нещо, тъй като и това нещо, което сме щели да пожелаем, също било платено.

Не пожелахме абсолютно нищо.

Една вечер в "Гранд", която толкова много обещава-ше, беше опропастена завинаги.

Може би нещо от благородната ни лудост се носеше из белградския въздух от края на петдесетте години - кой знае? Градът все повече се отваряше за света, рушаха се в прах и пепел квартали от мрачни наемни къщи, а на техните места никнеха блокове, захвърлили елегантно от етажите си отломки от скели. Белград гълтеше свободните пространства, пресушаваше блатата, простираше под колелата на своите автомобили километри нов, девствено гладък асфалт. Всеки в Белград чакаше нещо: апартамент, работа, повишение на заплатата, кола, пътувания... Витрините на книжарниците се затрупваха от нови книги, а преводачите затъваха в работа до гуша, за да задоволяват разпалената жажда на читателите с най-нови преводи от англо-американски и

френски писатели. Всяка седмица носеше по някое откритие: поезията на американските негри, упоителните преводи на Пруст, страхотните мъжки приключения на Хемингуей в Африка, отровния Фокнър и новите драми на Тенеси Уилямс и Артър Милър; всичко едновременно, всичко на празен стомах - прекалено тежко ястие за изгладнелите ни вкусове. Вълнувахме се като деца пред световния разкош, който затрупваше новия ни град. Шотландското уиски пристигна заедно с абсурдните Сароянови разкази за арменци; френският коняк със Сартровото "Терзание" и "Изгнанието" на Камю. Жулиет Греко ни продаваше екзистенциалистична коприна, без да съблича черното си поло, а старият Луис Армстронг потегли със закъснение в завоевателен поход към нашите сърца, извивайки "Есен в Ню Йорк" и "Звезди падат над Алабама". Наркотизирахме се от златния тромпет на ранния Майлс Дейвис (по квартирите цъфтеше уродливото цвете на неговите синкопи), задъхвахме се с носталгично захаросания звук на късния Дюк Елингтън, разгадавахме тайнствените джунгли от тонове на Телониус Монк, разтапяхме се от Ерол Гарднър ("Remember April").

Това бяха години на луда жажда, с която лековерно гълтахме всичко, стигащо до нас иззад завесата. На всичко вярвахме и се мъчехме да подражаваме на новите герои. Страните отвъд завесата все повече и повече ни примамваха и почнахме да си ги представяме като щастливи убежища, като някакви лазурни градове, където един хубав ден ще се появим и в миг ще ни познаят, ще ни поканят и наградят за прекалено дългата ни любов и неизказан копнеж на бедни роднини от провинцията. Тези мъгляви страни и градовете в тях, тези щастливи, загорели на слънце момчета с всички зъби в устата си и платинени момичета, учтиви и мили, се сглобяваха в клетите ни глави от някакви си рекламни отпа-

дъци, чужди етикети, от филмите и скъпите предмети, които виждахме по витрините и в чуждите къщи - градахме с тези неща от голямото бунище своите кули - парче по парче, така изникваше представения макет на света, в който си струваше да се живее, заради който си заслужаваше да се страда.

На много, които бяха избягали от страната, по онова време им беше простено - можеха да се върнат и наобиколят роднините, да се сдобрят с родината. Слушахме вълнуващите им разкази за неочаквани успехи, разгледахме богатството, което са спечелили там: бледи фотографии на къщи сред затревени площи, коли и светли жени със западни деца. Косене на трева.

Виждахме по кафенета и улици тези бивши бегълци: някои били избягали, скрити под вагона, някои пеш, през австрийските планини, други просто отказвали да се върнат след някое служебно пътуване и оставали и се събирали в лагерите из Северна Италия, откъдето после ги изпращали в Канада и Австралия. Запознах се и с младеж, който преплувал Адриатическо море със скиф, като стигнал благополучно до Бари; и с един друг, когото приятелите му заплумбировали в запечатан вагон, пътуващ с някакъв таен товар до Гърция. Тези пътници слепочи се перчеха пред бившия си град с предизвикателно облекло. Не можехме да отделим истината от лъжата в техните изповеди, но всичките ми недоразумения със средата, в която живеях, губеха значението си пред възможността един ден и сам, такъв, какъвто съм, да закрача там, където наистина ми е мястото, и че тутакси всичко ще бъде някак си уредено и изгладено: всички неволи ще се свършат там, отвъд завесата, а сантименталното ми възпитание ще бъде обогатено. Очаква ни обетована земя, където Мима, Але и аз братски ще делим успехите, а това,

което живеем сега, е само своего рода временна чакалня - пауза, която ще бъде използвана за подготовка, за увеличаване на нашия чар и знание, за да се изпълним колкото се може с повече омраза, като живи акумулатори, към всички, немогли да оценят навреме голямата ни стойност. Сляпо вярвахме, че ни очаква чудо.

И една сутрин, в началото на април, чудото най-сетне взе да става!

Появи се под нашия блок в образа на Мима Лашевска, която ни съобщи, че началото на снимките било насрочено за следващия ден, в шест часа сутринта, във Филмовия град. Тази вест отекна като изстрел в пустия коридор на Първи блок. Пробудихме се, чудейки се колко време сме прекарвали, люшкани от своите филмови сънища. Обхвана ни безумен страх. Денят на решителната битка е вече определен. Ще я спечели ли Але, или ще я изгуби? От това зависи много неща. Между другото и нашето съществуване в този негостолубив град, в който сме затънали до гуша, с дълг от трийсет и пет хилядарки, взети назаем от двеста места. Ако Але успее, ще върнем този дълг и ще се отървем от кошмара. Ще си купим пролетен гардероб: два чифта платнени панталони, италиански фланелки от оказина, два чифта кожени мокасини с тъмнокафяв цвят... Ще се появим на стъргалото еднакво облечени, точно в момента, когато експлодира априлската елегантност. Джобовете ни ще бъдат пълни с вносни цигари и дребни за автобус. През този април така желяехме веднъж да се отървем от мизерията и чувството, че сме преследван уличен дивеч! Днес ми е и смешно, и тъжно, че сме желяели толкова малко. Трябвало е да желяем невъзможното, Всичко!

Мима, както всякога, бързаше нанякъде. Прескочила била до нас само за да ни съобщяла, че "изгаря за старите другари" и още веднъж да погледала стаята, където сме били прекарвали толкова хубави часове. Естествено, щели сме от други ден да вземем под наем квартирка някъде в града и сме щели да се срещаме с Мима по-често.

Изпушихме по една прощална цигара на балкона, а след това Мима изкомандва: раз, два, три - и изстреляхме трите горящи фаса през перилата. Мимината угарка стигна най-далече. Фасовете падаха дълго и още известно време, след като паднаха, димяха от тревата под нашия павилион.

Три трептящи тънки дима.

Прекарахме спокойно тази нощ.

Прелистих още веднъж книгата за Модилияни.

Събудихме се в четири часа: беше още тъмно. Комнен спеше с лице, завряно във възглавницата. Откраднахме му чифт черни чорапи за Але. Аз дадох назаем на Але кожата си яке, единствената добра част от облеклото ми, която имах по това време. Под якето той облече Миминия пуловер. Погледнах го: беше добре екипиран за състезанието. Але, моят расов кон, няколко часа преди старта за голямата награда на Хиподрума.

- Все пак, някак си ми е жал... - каза ми, бърснейки се пред спуканото огледало.

- За какво, мамка ти?

- За всичко. За стаята...

- За бърлогата, искаш да кажеш?

- Недей така... - каза. - Имахме покрив над главата! Не беше съвсем лошо тук...

- Не било, лайна! - казах. - Виж само на какво прилича! Хей, ще имаме най-готината квартирка в града, само да ни потръгне! А ще ни потръгне, в това съм сигурен!

- Не викай... - рече Але. - Ще събудиш Комнен...

Наведе глава под струята на чешмата, а след това разтръска хубавата си коса и я изтърка и изхабения пешкир. Огледа стаята. Почувствах, че съвсем малко му трябва, за да се върне пак в кревата и да се завие презглава с одеялото.

- Да вървим! - казах. - Някога ще опиша това излизане в романизираната ти биография!

- Дрън-дрън... - каза той и излезе от стаята, без да се обърне.

Проспах няколко спирки в полупразната "тройка", която дрънчеше към Кошутняк. Мима ни чакаше на последната спирка, довършвайки кифлата си.

Нагазихме и тримата в утринната трева. Мима ни поведе направо към Филмовия град. Под краката ни потъваше и пружинираше миналогодишна шума.

Вървахме мълчешком през гората, която беше влажна и тъмна.